

Læreruddannelsen i 200 år

Inspiration til en dansk læreruddannelse blev hentet i Kiel og Tønder. Sidstnævnte lå i de første år i de daværende hertugdømmer Slesvig-Holsten, som siden Christian 1. var i personalunion med det dansk-norske monarki, indtil de i 1867 blev indlemmet i Preussen. Undervisningssproget var tysk, indtil seminariet blev dansk kort efter Genforeningen i 1920.

Som seminarieforsstander ved Blaagaard Seminarium siden 1801 fulgte Jacob Saxtorph (1771-1850) med til Jonstrup, hvor han forestod den tilbundsgående ændring fra fabrik til uddannelsesinstitution. Den opgave løste Saxtorph flot, og han fik derudover generel betydning for læreruddannelsen, bl.a. fordi han var medlem af den Store Skolekommission fra 1789, som i løbet af sin 25-årige virksomhed satte sig spor i både læreruddannelsen gennem seminariereglementet af 1818, den tids læreruddannelseslov, og i folkeskolelovgivningen af 1814 – ofte betegnet som folkeskolens fødsel. Saxtorph blev således en væsentlig inspirationskilde til fremtidens folkeskole; selv om den landsbyordnede skole overlevede helt indtil 1958 – i de sidste årtier dog med en klar bevidsthed om, at nye tider stillede anderledes og større krav til befolkningens basale skolegang.

Jacob Saxtorph,
Jonstrup Seminariums første forstander
Saxtorph fik sin hovedvirksomhed som lærer i realfaget fysik-kemi og som inspektør ved det første Blaagaard Seminarium. Som den første forstander ved Jonstrup Statsseminarium ydede han en stærk indsats i etableringen af et byseminarium på landet. Men han var ikke tilhænger af den Lancasterske metode, som på baggrund af statsbankerotten i 1813 prægede samfundsudviklingen i den første halvdel af 1800-tallet. Da denne metode imidlertid blev fremmet af Frederik 6, valgte Saxtorph i 1818 at blive rektor ved Odense Katedralskole, hvor han fungerede med almen agtelse indtil sin afsked i 1843.

Saxtorphs virksomhed er bl.a. dokumenteret af den tidligere elev ved Jonstrup Statsseminarium Joa-

Kim Larsen (1846-1920), som siden blev formand for Danmarks Lærerforening 1895-1900, skoledirektør på Frederiksberg 1898-1911 og frem for alt 1800-tallets danske skolehistoriker.

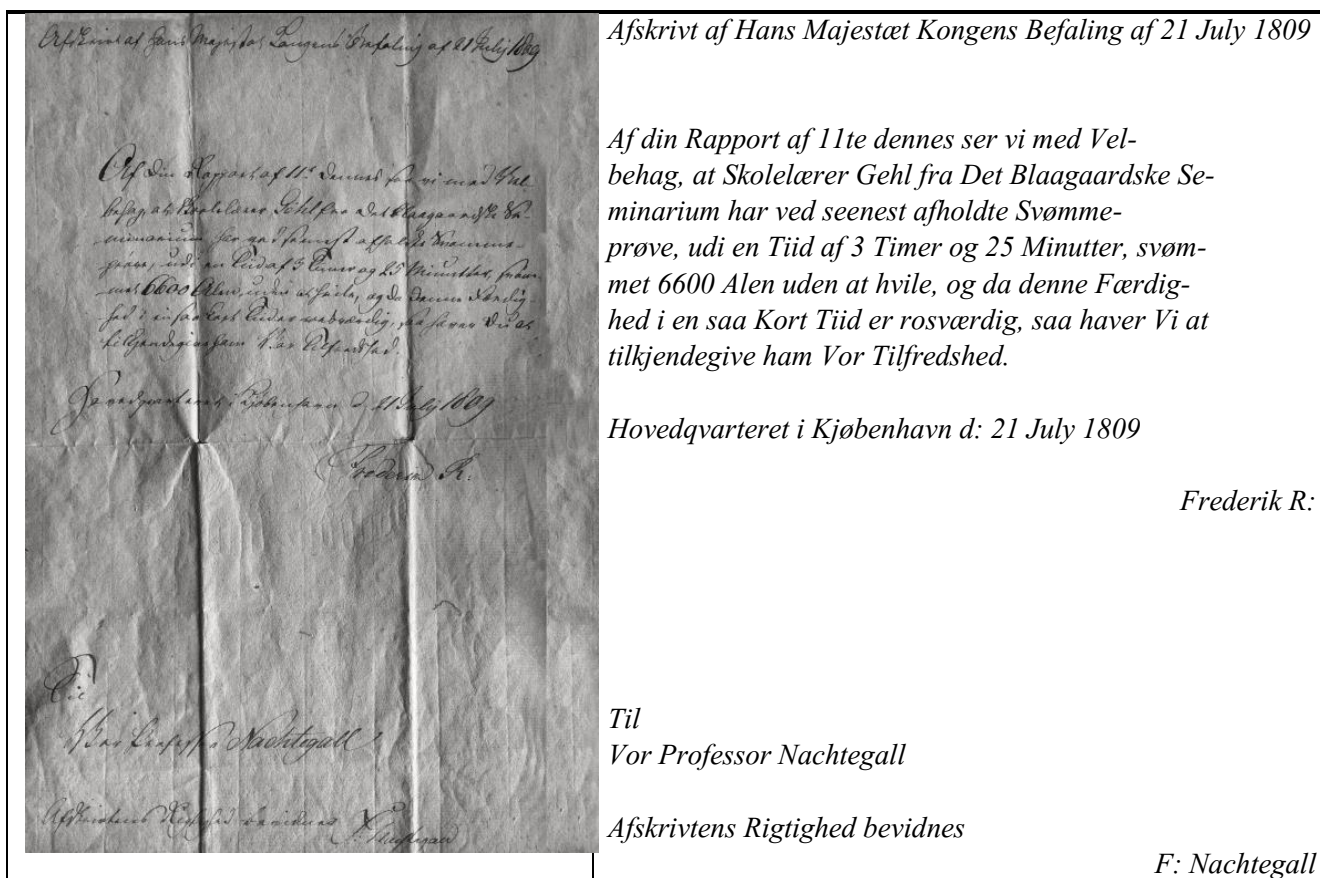
Baggrunden for indførelsen af seminariereglementet var den store forskellighed i læreruddannelsens form og indhold rundt om i Danmark. Det kunne ikke blive ved at gå, så derfor blev der med reglementet fastsat de første fælles bestemmelser for dansk læreruddannelse. Uddannelsens formål var dog uændret, at læreren skulle være bonde blandt bønder og kende til biavl, have- og landbrug, og han – en lærer var på dette tidspunkt altid en mand! – blev også uddannet til degn og til at kunne forestå kirkesang. Religion, dansk og regning var de vigtigste fag, men der blev også undervist i geografi, historie, naturfag, tegning, håndgerning, musik, gymnastik og det nye fag undervisnings- og opdragelseslære, hvortil der var afsat 5 lektioner egentlig. Og der var afgangsprøve i alle fag!

Jonstrup Seminariums gymnastiktradition

Fotoet er formentlig fra 1901. Jonstrup Statsseminarium havde en stærk gymnastiktradition, grundlagt af seminariets første gymnastiklærer W.J. Gehl, som i sin seminarietid på Blaagaard var elev af gymnastikpædagogen Franz Nachtegall (1777-1847), dansk gymnastiks fader. Nachtegalls indsats for gymnastik, herunder svømning, blev fulgt med stor interesse af kronprinsen, den senere Frederik 6, hvis interesse for fysisk udfoldelse sikkert var en medvirkende årsag til, at faget gymnastik med 1814-anordningerne fra første færd fik en plads i folkeskolens fagrække – selvom det i perioden 1828-1903 kun var for drenge.

Frederik 6.'s interesse for fysiske præstationer ses i samlingen dokumenteret ved en afskrift et brev til Franz Nachtegall, som Frederik 6. i 1804 satte i spidsen for et militært gymnastikinstitut, der skulle uddanne gymnastiklærere til militæret og fra 1808 også til de almindelige skoler.

Afskrift af Hans Majestæt Kongens Befaling af 21 July 1809

Afskrift af Hans Majestæt Kongens Befaling af 21 July 1809

Af din Rapport af 11te dennes ser vi med Velbehag, at Skolelærer Gehl fra Det Blaagaardske Seminarium har ved seenest afholdte Svømmeprøve, udi en Tiid af 3 Timer og 25 Minutter, svømmet 6600 Alen uden at hvile, og da denne Færdighed i en saa Kort Tiid er rosværdig, saa haver Vi at tilkjendegive ham Vor Tilfredshed.

Af din Rapport af 11te dennes ser vi med Velbehag, at Skolelærer Gehl fra Det Blaagaardske Seminarium har ved seenest afholdte Svømmeprøve, udi en Tiid af 3 Timer og 25 Minutter, svømmet 6600 Alen uden at hvile, og da denne Færdighed i en saa Kort Tiid er rosværdig, saa haver Vi at tilkjendegive ham Vor Tilfredshed.

Hovedquarteren i Kjøbenhavn d: 21 July 1809

Hovedquarteren i Kjøbenhavn d: 21 July 1809

Frederik R.

*Til
Vor Professor Nachtegall*

Til
Vor Professor Nachtegall

Afskrivtens Rigtighed bevidnes

Afskrivtens Rigtighed bevidnes

F: Nachtegall

Gehls svømmepræstation

Frederik 6, der var blevet hærdet fra spæd, forstod at værdsætte præstationer som Gehls, og det har formentlig næppe været Nachtegall ukært at gøre majestæten opmærksom på en af sine dygtige elever. Til højre ses en transskription af brevet, som er skrevet med den tids gotiske håndskrift.

Der skete væsentlige styrelsesændringer i 1903, hvor den gamle seminariedirektion, som bestod af stiftsamtmanden, biskoppen og provsten, blev erstattet af biskoppen alene. Det mindskede den gejstlige indflydelse på uddannelsesvæsenet, samtidig med at Kultusministeriet fastholdt den administrative styring. Året efter i 1904 blev der i både folkeskolen og på seminarierne indført lærerråd, som fik kompetence til at afgøre optagelse og oprykning af elever samt indstilling til eksamen – vigtige ansvarsområder, som hermed ikke længere var lederens afgørelse alene.

Jonstrup Statsseminarium udvidede i tiden før 1. verdenskrig betydeligt. Således fik man i 1904 ny musiksal, et sløjdløkkale, en læsestue med aviser (den tids bibliotek), et lærerværelse og et forstanderkontor.

1. verdenskrig satte sine spor i seminarielivet, selvom Danmark ikke var direkte involveret. Det var portnerens opgave at fordele de stadig mere sparsomme koksforstyringer mellem eleverne, og de supplerede selv med grankogler o.l. Da massemedierne endnu ikke bragte krigens hændelser direkte ind i folks stuer, kunne livet på seminariet fortsætte nogenlunde, som det plejede.

Lærerstabten ved Jonstrup Statsseminarium i 1918

Her ses seminariets lærerstab i 1918 for foden af monumentet med forstander Jens Jensens portræt.

I perioden 1930-50 skete der på landsplan en ændring i læreruddannelsens sociale rekruttering, som også var mærkbar i Jonstrup. På den fireårige normallinje var der i perioden blandt ansøgerne blevet færre børn af funktionærer, håndværkere og lærere mfl. og flere af arbejdere, handlende og landmænd. På studenterlinjen fra 1947 var tendensen dog ikke den samme. Her var der i 1950 stadig mange ansøgere fra funktionærhjem – måske fordi studenterlinjen var et populært uddannelsesvalg for piger i byerne.

I anden halvdel af 1900-tallet blev der kortere og kortere mellem de nye læreruddannelseslove. I 1954 indførtes begrebet linjefag, i 1966 bortfaldt præparandklassen og dermed adgangen til lærerjobbet for "manden fra ploven", i 1970 blev der lagt op til øget akademisering af seminarierne lærere, og adgangskravene for de lærerstuderende blev støt og roligt skærpet i takt med den generelle opkvalificering af befolkningens uddannelsesniveau.

I perioden 1982-89 blev 11 lærerseminarier nedlagt eller sammenlagt, så der var 18 tilbage. I den seneste fusionsrunde i 1989 blev Jonstrup Statsseminarium sammenlagt med Blaagaard Seminarium, som i 1984 allerede havde opsuget Statsseminariet på Emdrupborg. De mange sammenlægninger nødvendiggjorde i 1991 igen en ny læreruddannelseslov med fokus på decentralisering, og statsstøtten blev nu beregnet efter taxameterprincippet.

Efter 10 års pause fortsatte sammenlægningerne i 2000, hvor alle mellemlange uddannelser blev samlet i CVU'er som selvejende institutioner, også de tidligere statsseminarier. Læs mere om centraliseringen i artiklerne "Uddannelserne i årets løb" i "[Uddannelseshistorie 2000](#)" og "[Uddannelseshistorie 2004](#)". Og sammenlægningerne blev ved. I 2007 blev CVU'erne samlet i 8 professionshøjskoler, og dermed blev det traditionsrige begreb seminarium til skolehistorie. Læs mere i "[Uddannelseshistorie 2008](#)".

Som en logisk konsekvens af denne udvikling blev læreruddannelsesloven i 2012 erstattet af en bekendtgørelse under professionsbachelorloven, og de tidligere seminarier er herefter blot afdelinger under de tværfaglige professionshøjskoler. De efterfølgende bekendtgørelsesændringer har ikke påkaldt sig offentlighedens interesse, uanset hvor indgribende de har været.